

OTTO DIX

KRIGENS MALER

August 2014

2014 er 100 året for Den første Verdenskrigs udbrud

Udbruddet af Den første Verdenskrig står som en skelsættende hændelse i rækken af begivenheder i starten af det 20. århundrede og tiltrækker sig stor opmærksomhed og megen forskning. Krigen har en tendens til at skygge for andre vigtige og betydningsfulde ændringer i tiden. Forandringerne i den menneskelige tankegang i denne periode har i virkeligheden været af større og af mere varig betydning end selve krigen. Mange videnskabelige, filosofiske, politiske og religiøse strømninger brydes i disse år, ligesom krigen satte sig uudslettelige spor langt ind i kunsternes rækker.

“Hvis jeg kort skulle opsummere det 20. århundrede, ville jeg sige, at det gav anledning til de største forhåbninger, menneskeheden nogensinde har turdet nære, og nedbrød alle illusioner og idealer.”

Yehudi Menuhin, engelsk musiker.

Citat fra ‘Ekstremernes århundrede’ (Hobsbawm, 1997, originalen 1994).

“Krigen rev stykker af fortiden fra os, noget der skulle have tilhørt os. Den forkortede noget og forlængede andet – som et stearinlys forkorter og forlænger skygger på væggen. Krigen bragte verden op i en ny hastighed, og krigen udgjorde en ond baggrund for vores liv, over for hvilket alt syntes på én gang tragisk og meningsløs.”

Nikolai Punin (1888-1953), russisk avant-garde kunstner, som mindedes Den første Verdenskrig som en påvirkning der ramte alle kunstnere.

Citat fra ‘Imagining the Unimaginable’ – World War, Modern Art, and the Politics of Public Culture in Russia, 1914-1917, af Aaron J. Cohen (Cohen, 2008).

Denne lille publikation skal handle om den tyske maler Otto Dix.

Kunstneren Otto Dix

Otto Dix (2. december 1891 – 25. juli 1969) var en tysk maler og grafiker.

Han er mest kendt for sine brutale, men ærlige fremstillinger af 1. verdenskrigs grusomheder og den borgerlige dekadence i mellemkrigstidens Weimarrepublik.

Han regnes for en af de vigtigste malere i den nye saglighed (*Die neue Sachlichkeit*).

Kilde: Wikipedia

I denne publikation kan du læse om:

- Den første Verdenskrig og efterkrigstiden
- Ny malerstil: Den nye saglighed (Die Neue Sachlichkeit)
- Triptykon-maleriet: Der Krieg
- Analyse af billedet ”Der Krieg”
- Udstilling 2014 i Dresden
- Entartete kunst
- Kilder

Den første Verdenskrig og efterkrigstiden

Otto Dix var 22 år gammel da Den første Verdenskrig brød ud. Han studerede på det tidspunkt ved Dresdens kunstakademi og malede i begyndelsen skiftevis landskabsbilleder og bybilleder. Krigen blev den begivenhed som ændrede Otto Dix og hans valg af motiver. Otto Dix blev krigens maler.

Da krigen brød ud meldte Otto Dix sig som frivillig til den tyske hær, og han blev tilsluttet en artilleri-hærafdeling med hjemsted i Dresden. Det var starten, men hurtigt blev han overflyttet til en maskingeværenhed, hvor han tjente som officer på Vestfronten og deltog bl.a. i slaget ved Somme, ligesom han var med i tyskernes sidste store forårsoffensiv i Flandern i 1918. Otto Dix blev såret under krigen, som han deltog i indtil han blev hjemsendt i december 1918. Han blev dekoreret med Jernkorset for sin indsats.

Otto Dix's billede af Stormtroppers angreb under gasdække, 1924

Otto Dix har således oplevet krigen på tæt hold. Og det satte sig traumatiske spor i den unge kunstner, og erindringen blev til en kilde han øste af hele livet. Han tegnede og malede mange krigssituationer, som fortalte i utilslørede vendinger om krigens rædsler til en omverden af civile, som næppe evnede at forestille sig, hvad billederne dokumenterede. En af hans mest berømte værker består af 50 krigstegninger, som han fik udgivet i 1924 under titlen "Der Krieg".

Kort forinden i 1923 havde han malet et billede med titlen "Der Schützengraben" (Skyttegrav) til et kunstmuseum i Köln. Billedet havde det samme motiv, som senere kom til at indgå i hans berømte triptykon-maleri "Der Krieg". Det udstillede døde soldater i hel eller delvis opløsning. Kun en enkelt soldat, der er iført en gasmaske, har overlevet slaget og vender ansigtet mod betragteren. Billedet blev mødt af raseri fra publikum, og billedet blev til sidst dækket til inden det i 1925 blev fjernet og bestillingen af billedet annulleret og museumsdirektøren fyret af Kølns borgmester. Borgmesteren hed Conrad Adenauer.

I den første tid efter krigen var det således næsten umuligt at gengive krigens grusomheder i tekst eller på lærred. Men i slutningen af 1920'erne kunne kunstnerne igen tegne og male et billede af krigen og dens ofre. Anti-krigsromanen "Intet nyt fra Vestfronten" blev første gang udgivet i 1929 i Tyskland og den fik en enorm udbredelse i hele verden. Krigen var kommet lidt mere på afstand, og litteratur og billeder måtte nu godt vise krigens sande ansigt. Tidligere tiders krigspropaganda og tiden hvor man forbigik krigen i tavshed var forbi, og krigens virkeligheder kunne beskrives. Forherligelsen af krig var forbi, men den ventede i kulissen på en tilbagekomst i forbindelse med den næste krig.

Otto Dix vendte tilbage til Dresden efter krigen. Han gennemførte sin kunstuddannelse på *Hochschule für Bildende Künste Dresden*. Sammen med en række medstuderende eksperimenterede han med forskellige stilarter som fx dadaismen og ekspressionismen, men det var den nye kunstretning, der går under navnet "Neue Sachlichkeit" (Den nye saglighed), som for alvor satte tyske malere på verdenskortet..

Den nye saglighed (Die Neue Sachlichkeit)

"Den nye saglighed" var en kunstretning, som udviklede sig i Tyskland i mellemkrigsårene. "Den nye saglighed" var en reaktion mod tidligere tiders avantgardistiske epoker. Målet var at vende tilbage til det figurative, og billederne skulle afspejle realisme - gerne social kritisk - og skulle males faktuelst korrekt og virkelighedstro. Blandt kunstnerne kan nævnes George Grosz, Otto Dix, Conrad Felixmüller og Rudolf Schlichter.

Nogle af kunstnerne benyttede den nye kunstretning til at skabe en stærk politisk satire over et falleret samfund, som havde bragt så megen lidelse over befolkningen. **George Grosz** er med sine malerier af samfundets støtter i groteske situationer blevet den store samfundsrevser. Hans malerier er nærmest karikaturtegninger af mennesketyper og samfundsklasser.

George Grosz, som selv havde været soldat under krigen, brød mentalt sammen og måtte indlægges på et militærhospital. Krigserindringerne og hans afsky for tidens herskende klasser blev omsat en hudfletning af profitjægerne, som levede godt af krigen og som sammen med politikerne og præsterne levede i borgerskabets selvtilfredse og syndige liv uden hensyn til den omkringværende fattigdom og elendighed. Han udstillede ikke kun krigens ofre men også ofrenes gerningsmænd.

Otto Dix's malerstil var præget af de gamle mestres maleteknik. Otto Dix beundrede deres tekniske perfektion og deres maleteknik, som prægede hans malerier i 1920'erne og 1930'erne. Motiverne fandt han i krigen og en eftertid, hvor krigens overlevende ofte måtte leve et yderst nedværdigende liv. Otto Dix har i modsætning til Georg Grosz en mere refererende og dokumenterende gengivelse af begivenhederne end en politisk afstandtagen fra krigen og dens ulyksaligheder. Dix har udtalt "Nej, kunstnere skal ikke forbedre eller omvende. De er alt for ringe, kun bevidne skal de". Det mest politiske i hans gengivelser var nok, at han ikke underlagde sig det heroiske billede af krigen, som havde været så udpræget før og under krigen. Han gengav virkeligheden, som fortidens krønikeskrivere.

Otto Dix var ikke kun optaget af krigen, men også af tidens dekadence. Den ureflekterede hengiven sig til det søde liv med opløsning og åndeligt, kulturelt og moralsk forfald. Tiden blev kaldt "de brølende tyvere" med cabareter, restauranter og luksusbutikker eller det syndige liv udstillet ved bordellerne og de prostituerede på gaderne. Otto Dix valgte forfaldet som motiv.

Otto Dix: *Drei Weiber* (1926)

Der Krieg (Otto Dix)

Et af Otto Dix mest berømte malerier er billedet "**Krigen**" ("**Der Krieg**"). Billedet er malet i perioden 1929 til 1932. Det er et oliemaleri malet på træ. Maleriet er opbygget som et triptykon med predella (se ordforklaringen i rammen). Den midterste del af maleriet måler 204x204 cm, de to sidefløje måler 204x102 cm (den halve størrelse af midterpartiet). Predellaen måler 204x60 cm.

Billedet befinder sig i dag i Galerie Neue Meister, Dresden.

Billedet fortæller om menneskets ødelæggelse af naturen, kulturen og mennesket selv.

Billedkomposition

1. Soldater i fuld udrustning på vej til fronten
2. Soldaterne ved fronten
3. Soldater på vej tilbage fra fronten
4. Soldater der ligger tæt sammen. Det er ikke til at afgøre om de sover eller er døde

Triptykon

Ordet triptykon er græsk og betyder tredelt eller trefløjet. Ordet anvendes normalt om et kunstværk, fx en altertavles specielle udformning bestående af et midterparti og to bevægelige, halvt så brede sidefløje, der som døre kan lukkes foran midterpartiet

Kilde: Efter Den danske ordbog og Wikipedia

Predélla

Ordet predella er græsk og betyder en skammel eller et trin. Særlig betyder predella det fodstykke, som hæver den egentlig altertavle et stykke op over det murede alterbord. Predellaen kan bestå af udskårne figurer; men hyppigt er den dog et glat bræt med malede billeder.

Kilde: Efter Den danske ordbog og Wikipedia

Otto Dix og billedet "Der Krieg"

Billedet "Der Krieg" er malet over temaet "Den første Verdenskrig". Otto Dix var selv soldat under krigen og billedet afspejler Otto Dix egne erfaringer fra hans deltagelse i krigen. Billedet blev malet ca 10 år efter våbenstilstand og fredsaftalens indgåelse.

Billedet henter inspiration fra de gamle kunstmalere. Det gælder også i valget af motiv, hvor mange detaljer kan genses i malerier om Kristi lidelseshistorie. 'Krigen' er skabt som en albertavle.

'Krigen' er skabt som en albertavle. Maleriet viser vor tids Langfredag. Så gudsforladt som Jesu korsfæstelse. Men ganske uden det håb om den forløsning, som de kristne kirkefædre siden lagde i deres opstandelsesbudskab. Hos Dix er der ingen redning. Det er en lang solformørkelse.

Citat fra Politiken, 27. april 2014

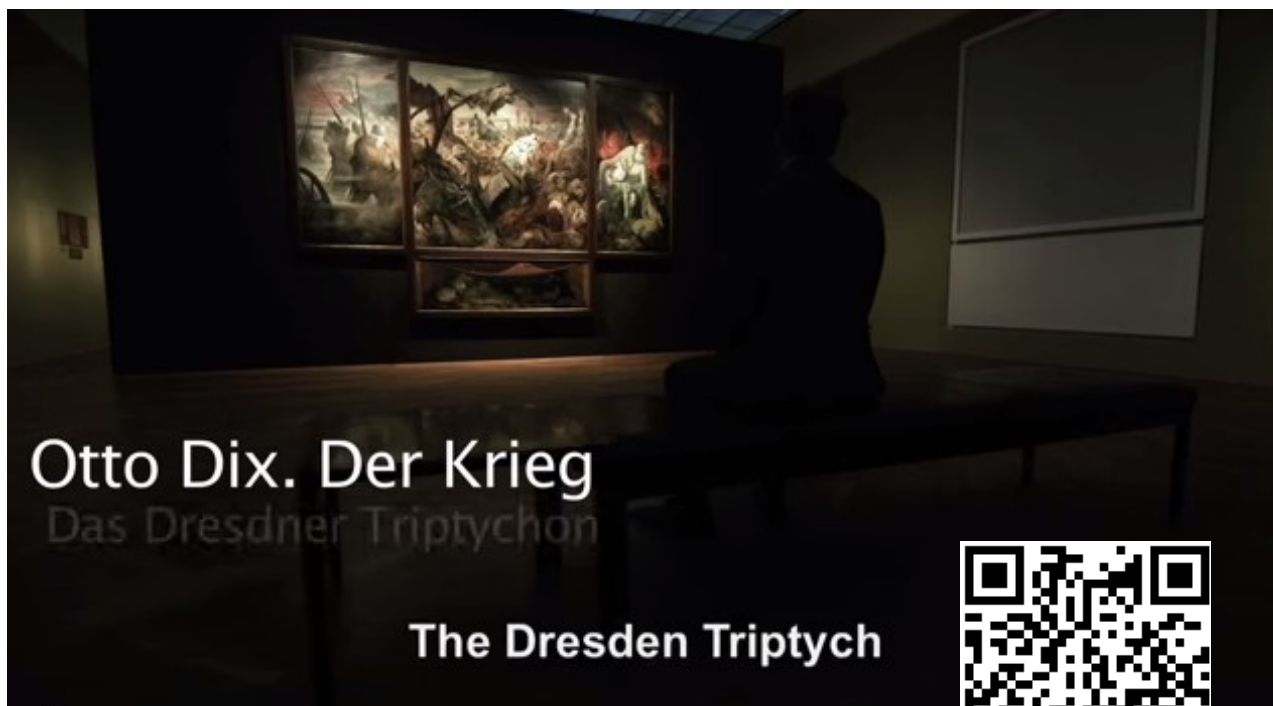
Maleteknikken baseres på en skitse af motivet og så gentagen overmalinger indtil motiv og form finder hinanden i det endelige resultat. Maleriet "Der Krieg" blev først færdiggjort efter mere end tre års arbejde, hvor hans billedsprog og billed-idé ændrede sig flere gange under arbejdet.

På triptykon'et ser vi soldaterne på vej til fronten. Vi kommer midt ind i soldaterkolonnen og ser ryggen af dem, som går foran os, og vi ser ansigtet af dem, som er bag os. Dernæst er vi ved fronten på det store billede efter at slaget er overstået, og vi ser resultatet - lig, der er gået i forrådnelse, naturen der

ligger øde hen og kun en enkelt overlevende soldat iført gasmaske og stålhjelm. Og på det sidste billede bærer vi vore sårede kammerater hjem fra fronten. Endelig er der gengivelsen på predellaen for neden, hvor vi betragter sovende eller døde soldater. Motivet her kan være taget fra et berømt maleri af Kristus i en kiste.

På billedet til venstre har Otto Dix indsat et selvportræt, hvor han ser i retning af betragteren med et traumatiseret ansigtsudtryk og med den totale ødelæggelse som baggrund.

Otto Dix. Der Krieg

Das Dresdner Triptychon

The Dresden Triptych

Se Youtube-præsentation af Otto Dix-udstilling i Dresden 2014

Otto Dix udstilling

Staatliche Kunstsammlungen Dresden har begået en flot udstilling af Otto Dix's billeder i anledning af 100 året for Den første Verdenskrigs udbrud.

I den forbindelse udarbejdede museet en youtube video, hvor Otto Dix's tegninger fra kamppladsen kommenteres, ligesom videoen gennemgår et af hans hovedværker - "Der Krieg".

Videoen fortæller bl.a. om hvordan billedets tilblivelse er blevet studeret ved hjælp af røntgengennemlysning, hvorved Otto Dix's maleteknik kunne afdækkes lag for lag.

Videoen er ledsaget af musik skrevet af Alban Berg.

Se videoen ved at QR-skanne koden ovenfor.

Otto Dix og Entartete kunst (degenereret kunst)

Otto Dix var nok en stor og anerkendt kunstner, som skabte omdiskuterede billeder, der ikke alle steder faldt i folks smag, men han kunne dog male frit og fik også bestillinger på sin kunst. Men i begyndelse af 1930'erne ændres stemningen i de kunstneriske miljøer mærkbart. Nationalsocialisterne - eller nazisterne - var modstandere af al kunst, som ikke lå i forlængelse af den nazistiske ideologi og afspejlede den tyske folkesjæl. Kunsten skulle opbygge, og kunst som var for avanceret, eller som ikke havde de rette motiver blev karakteriseret som "Entartete kunst" eller degenereret kunst. Mange af Otto Dix's malerier fik betegnelsen "Entartete kunst".

Et af Otto Dix's malerier viser en krigsveteran fra Den første Verdenskrig. Han er blevet krøbling, har mistet begge ben og sit syn. Nu sidder han på fortovet og sælger tændstikker. Det ser ikke ud til, at de forbigående værdiger ham megen opmærksomhed. Den eneste opmærksomhed, han får, er fra en gravhund, som tisser på hans benstumper. Dette maleri blev konfiskeret og sandsynligvis brændt efter at det sammen med mange andre malerier var blevet vist på en udstilling som "Entartete kunst". Billedet blev betegnet som "bagvaskelse af de tyske helte fra Verdenskrigen."

Billedet er blevet rekonstrueret efter et fotografi.

Kilder

- Bogen "Dix" af Eva Karcher
- Bogen "Neue Sachlichkeit und Magischer Realismus in Deutschland" af Wieland Schmied
- Bogen "Ekspressionisterne—fra Serge Sabarsky Samlingen
- Otto Dix. DER KRIEG ("WAR") The Dresden Triptych: <http://www.wikiart.org/en/otto-dix/war-1932#supersized-artistPaintings-275257>
- Youtube: Otto Dix udstilling i Dresden: <https://www.youtube.com/watch?v=9PXVzul0GtK>
- Otto Dix Museum: http://www.otto-dix.de/start_html
- Wikipedia: http://da.wikipedia.org/wiki/Otto_Dix
- WikiQuote: http://de.wikiquote.org/wiki/Otto_Dix
- Maleriet "Der krieg": [http://de.wikipedia.org/wiki/Der_Krieg_\(Otto_Dix\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Der_Krieg_(Otto_Dix))
- Otto Dix projekt: <http://www.ottodix.org/>
- Triptykon beskrivelse: <http://www.memorial-caen.fr/10EVENT/EXPO1418/gb/texte/099text.html>
- <http://politiken.dk/kultur/kunst/ECE2272986/et-af-det-20-aarhundredes-vigtigste-krigsmalerier-udstilles-i-dresden/>

Forfattere

Publikationen er skrevet af Sven Thygesen, Søren Hansen og Flemming Petersen og udgivet på forlaget Herredagen, august 2014.

Publikationen kan frit downloades i pdf-format fra forlagets hjemmeside.

Besøg forlagets hjemmeside: <http://1914-daverdenblevenanden.dk/>

QR-kode:

